

## CYNGOR SIR CEREDIGION

<b>Adroddiad i'r:</b>	<b>Pwyllgor Moeseg a Safonau</b>
<b>Dyddiad y cyfarfod:</b>	<b>17 Ionawr 2022</b>
<b>Teitl:</b>	<b>Fframwaith Datblygu ar gyfer Cyngorwyr yng Nghymru 2021</b>
<b>Pwrpas yr adroddiad:</b>	<b>I'r Pwyllgor ystyried Fframwaith Datblygu Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ar gyfer Cyngorwyr</b>

### Cyflwyniad

Datblygwyd y fframwaith hwn gan Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, fel canllaw defnyddiol i nodi blaenoriaethau ar gyfer datblygiad personol a phroffesiynol parhaus ac ar gyfer darparu cymorth a hyfforddiant i aelodau. Mae'n cynnwys ystod o gymwyseddau generig sydd eu hangen ar bob Cyngorydd yn ogystal â chymwyseddau arbenigol sy'n gysylltiedig â rolau penodol ar y Cyngor.

Mae'r cymwyseddau generig yn cynnwys: sgiliau sylfaenol fel deall rôl y Cyngorydd, a'r Awdurdod Lleol, ymddygiad, cydraddoldeb ac amrywiaeth, sgiliau TGCh a chydbwysedd rhwng bywyd a gwaith ac ati; sgiliau sydd eu hangen ar bob cyngorydd yn eu rolau fel arweinwyr cymunedol fel ymgynghori ac ymgysylltu; gwaith achos ar ran y cyhoedd; partneriaeth a chynrychiolaeth; a gweithio mewn amgylchedd gwleidyddol. Mae cymwyseddau penodol rolau yn cynnwys dealltwriaeth o rôl Craffu, datblygu ac adolygu polisi, dwyn y Weithrediaeth i gyfrif, monitro perfformiad; Sgiliau cadeirio; gwasanaethu ar bwyllgorau statudol / rheoleiddiol; Aelodau Gweithrediaeth; ac Arweinyddiaeth y Cyngor.

Bydd y fframwaith yn bwydo i'r rhaglen hyfforddi / cynefino ar gyfer Cyngorwyr.

### Adrannau perthnasol i'r Pwyllgor Moeseg a Safonau

Mae Tabl A yn cyfeirio at yr hanfodion: Amrywiaeth o sgiliau cyffredinol sydd eu hangen ar yr holl Aelodau. Mae Rhan B yn berthnasol i gynghorwyr sy'n cyflawni rolau arbenigol.

Cyf	Gofyniad	Gwybodaeth a Sgiliau	Ymddygiadau effeithiol
A3	Ymddygiad	Y fframwaith moesegol y mae'n rhaid i Gynghorwyr weithio yn ei ôl. Y Cod Ymddygiad. Rôl y Swyddog Monitro, y Pwyllgor Safonau, y Protocol Datrysiaidau Lleol. rôl Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru a chyfarwyddyd ganddo.	Bob amser yn cadw at y Cod Ymddygiad. Bob amser yn datgelu ac yn diffinio buddiannau pan fo angen. Yn gofyn am gyngor gan y swyddog monitro pan fo angen.

A17	Gweithio gyda Swyddogion	Rôl swyddogion yn gyffredinol a'r 'rheolau' y mae angen iddynt gadw atynt gan gynnwys dealltwriaeth ddyfnach o rôl uwch swyddogion fel y Prif Weithredwr, y Tîm Uwch-reolwyr, y Swyddog Monitro a Phenaethiaid Cyllid, Cyfreithiol a Gwasanaethau Democrataidd. Sgiliau wrth weithredu fel cyflogwr corfforaethol. Deall y broses benodi a sgiliau cyfweld.	Yn cynnal perthnasoedd proffesiynol â swyddogion, gan gydnabod ffiniau a chadw at Brotocol yr Aelodau a'r Swyddogion. Yn gweithredu fel aelod effeithiol o banel penodi, gan weithredu egwyddorion cadarn o ran Adnoddau Dynol, cydraddoldeb ac amrywiaeth i wneud penodiadau.
A38	Disgyblaeth Grŵp	Dealltwriaeth o ymddygiadau ac ymddygiad sydd eu hangen gan aelod o'r grŵp	Yn gweithio yn unol â'r safonau ymddygiad sy'n ofynnol gan Arweinydd y Grŵp.
B8	Arweinyddiaeth Pwyllgor	Dealltwriaeth drylwyr o rôl y pwyllgor a'i gwmpas. Y gallu i gysylltu â swyddogion, aelodau ac asiantaethau perthnasol. Ymrwymiad i alluogi holl aelodau'r pwyllgor i ddatblygu sgiliau a chymryd rhan yn effeithiol mewn cyfarfodydd.	Yn hyrwyddo gwaith a gwerth y pwyllgor yn y Cyngor ac i'r cyhoedd. Gweithio gyda'r pwyllgor y tu allan i gyfarfodydd i wneud iddo weithio'n fwy effeithiol. Cyfathrebu ag aelodau a swyddogion sydd â diddordeb yn nhrefodion y pwyllgor. Yn meithrin perthnasoedd â Phenaethiaid/Cyfarwyddwyr perthnasol Gwasanaethau i sicrhau bod gwaith y pwyllgor yn berthnasol, yn wybodus ac yn rhoi'r canlyniadau sydd eu hangen.
B16	Safonau	Y gyfraith a'r cyfansoddiad mewn perthynas ag ymddygiad. Protocolau datrysiadau lleol. Anghenion y Cyngor Sir a Chynghorau Tref a Chymuned ar gyfer Hyfforddiant mewn	Yn dangos gwrthrychedd trwy wneud penderfyniadau annibynnol yn seiliedig ar dystiolaeth a'r cyfrifoldeb cyfreithiol a roddir ar bwyllgorau sy'n gweithredu mewn rôl led-farnwrol. Yn dryloyw yn cadw at y Cod Ymddygiad. Yn gofyn am gyngor priodol gan

		perthynas â'r Cod Ymddygiad. Ymddygiad aelodau, delio ag adroddiadau gan Arweinwyr Grwpiau ac adroddiadau blynyddol	swyddogion proffesiynol, datblygiad personol neu friffio cyn gwneud penderfyniadau.
--	--	---	---

**Argymhelliad:** Nodi'r Fframwaith Datblygu ar gyfer Cyngorwyr a sut mae'n berthnasol i'r Pwyllgor Moeseg a Safonau.

**Atodiad:** Atodiad A – Fframwaith Datblygu Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ar gyfer Cyngorwyr yng Nghymru 2021

**Enw Cyswllt:** Lisa Evans

**Swydd:** Swyddog Craffu a Safonau

**Dyddiad yr Adroddiad:** 16 Rhagfyr 2021

**Acronymau:**

## Rhan A – yn berthnasol i holl gynghorwyr

### Hanfodion: Ystod o sgiliau cyffredinol sy'n ofynnol gan holl aelodau

CYF.	Gofynion	Gwybodaeth a Sgiliau	Ymddygiadau Effeithiol
A1	<b>Deall rôl y Cynghorydd</b>	Graddfeydd a chyfyngiadau cyfrifoldebau unigol Cynghorwyr, a'r pwerau a chyfrifoldebau sydd eu hangen ar gyfer llywodraethu'r Cyngor.	Cyflawni rôl yr aelod yn effeithiol yn y Cyngor, y gymuned a gydag asiantaethau partner. Yn gweithredu i ddarparu canlyniadau. Deall pryd mae'n briodol neu'n amhriodol i weithredu ar gyfer y Ward neu er budd yr ardal gyfan.
A2	<b>Deall rôl yr Awdurdod Lleol</b>	Y gwasanaethau a ddarperir gan neu ar ran y Cyngor yn statudol ac yn ôl disgrisiwn, a'r polisiau, gweithdrefnau, cynlluniau a strategaethau sy'n eu tanategu. Rhannu cyfrifoldeb rhwng yr haenau gwahanol o lywodraeth, y sectorau gwirfoddol ac iechyd. Cydweithio rhwng Awdurdodau Lleol, sectorau a sefydliadau gwahanol, a'r cyhoedd.	Yn gweithio o fewn cwrpas gwaith y Cyngor ac yn cynrychioli hyn yn briodol i'r cyhoedd. Yn cyfrannu tuag at ddatblygu cynlluniau a strategaethau'r cyngor ac yn gwneud penderfyniadau wrth ystyried y rhain. Cydweithio gydag asiantaethau cyflenwi gwasanaethau cyhoeddus eraill a'r cyhoedd.
A3	<b>Ymddygiad</b>	Y fframwaith moesegol sydd rhaid i Gynghorwyr lynu ato. Cod Ymddygiad. Rôl y Swyddog Monitro, Pwyllgor Safonau, Protocol Datrysiaid Lleol. Rôl ac arweiniad gan yr Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru.	Bob amser yn cadw at y Cod Ymddygiad. Bob amser yn datgan a diffinio cysylltiad pan fo angen. Ceisio cyngor y swyddog monitro lle bo angen.
A4	<b>Llywodraethu Corfforaethol</b>	Egwyddorion llywodraethu corfforaethol da. Sut mae'r Cyngor yn deall a bodloni anghenion y gymuned yn foesegol, yn gyfrifol ac yn effeithlon. Cod Llywodraethu Corfforaethol y Cyngor a'r dull i risg.	Gweithredu'n effeithiol ar draws ystod o rolau'r cyngor, gan gefnogi llywodraethu corfforaethol da trwy geisio barn y cyhoedd, gwneud neu graffu ar benderfyniadau yn foesegol, a sicrhau bod gwasanaethau yn cael eu

		<p>Dyletswydd i Annog y Cyhoedd i Gymryd Rhan mewn gwneud penderfyniadau.</p> <p>Strwythur gwneud penderfyniadau ac atebolrwydd y Cyngor, gan gynnwys rôl a gwerth Craffu. Rôl a'r berthynas rhwng y Cabinet, Craffu, Cyngor Llawn, Rheoleiddio a phwyllgorau eraill.</p> <p>Cydweithio rhwng y Cynghorau a'r sectorau. Strwythurau gan gynnwys Bargeinion Twf a Chyd-Bwyllgorau Corfforaethol.</p>	darparu'n gyfrifol ac yn effeithlon.
A5	<b>Cydraddoldeb ac Amrywiaeth</b>	<p>Parchu eraill a gwneud penderfyniadau yn seiliedig ar egwyddorion cydraddoldeb. Tuedd Diarwybod. Yr angen i ystyried nodweddion a ddiogelir gan unigolion, - rhyw, hil, crefydd, oedran, anabledd, ailbennu rhywedd, priodas a partneriaeth sifil, beichiogrwydd a mamolaeth a chyfeiriadedd rhywiol, ymhob agwedd o waith y cyngor a'r gymuned.</p> <p>Angen a barn y rhai sydd dan anfantais gymdeithasol-economaidd.</p> <p>Cyfraith cydraddoldeb ac amrywiaeth mewn perthynas â gwaith y Cyngor a rôl y Cynghorydd.</p>	<p>Yn dangos gwerthoedd cydraddoldeb mewn ymddygiad personol a gweithrediadau'r Cyngor.</p> <p>Ystyried anghenion holl aelodau o gymdeithas.</p> <p>Gweithredu o fewn cyfraith cydraddoldeb am amrywiaeth.</p> <p>Herio ymddygiad amhriodol.</p> <p>Cydnabod a gwneud yn iawn am duedd personol.</p>
A6	<b>Moesgarwch</b>	Ymddygiad parchus a'r hyn sy'n cael ei adnabod fel camdriniaeth, aflonyddwch a bwlio.	<p>Bob amser yn trin pawb, swyddogion, aelodau o'r cyhoedd ac aelodau eraill gyda pharch, yn y Cyngor, yn y gymuned nei grŵp gwleidyddol. Wyneb yn wyneb, mewn cyfatebiaeth ac ar y cyfryngau cymdeithasol.</p> <p>Herio ymddygiad amhriodol ymysg eraill. Cefnogi'r rhai sy'n dioddef o gamdriniaeth, aflonyddwch neu fwlio.</p>
A7	<b>Cydbwysio disgwyliadau a chyfrifoldebau'r Cyngor a'r gymuned</b>	Cyfrifoldebau penodol cynghorydd fel aelod o gorff corfforaethol ac fel cynrychiolydd Ward.	Gwneud penderfyniadau mewn perthynas â'r Cyngor neu Ward yn foesebol. Yn rheoli disgwyliadau'r gymuned a'r Cyngor trwy gyfathrebu'n effeithiol.
A8	<b>Rheoleiddio ac Archwilio</b>	Rôl cyrff Archwilio a Rheoleiddio a phrosesau cysylltiol y Cyngor.	Yn ymgysylltu'n effeithiol gyda phrosesau rheoleiddio ac archwilio o fewn y cyngor, gan ddefnyddio'r wybodaeth hon i wneud penderfyniadau,

			monitro perfformiad, herio a chefnogi'r gwasanaethau a effeithir mewn modd adeiladol.
A9	<b>Cydbwysedd bywyd a gwaith</b>	Egwyddorion rheoli amser gan gynnwys blaenoriaethu a dirprwyo. Rheoli gwybodaeth.	Cynnal cydbwysedd effeithiol rhwng y cyngor, bywyd personol, ac ymrwymadau gwaith eraill. Rheoli'r amser sydd ar gael ar gyfer gwaith y Cyngor i ganolbwyntio ar faterion sydd â'r canlyniadau mwyaf sylweddol.
A10	<b>Hunan-ofal</b>	Lles, gan gynnwys rheoli straen a chadernid personol.	Yn cynnal ymwybyddiaeth o'r effaith y gall fod yn gynghorydd ei gael ar les. Ceisio cefnogaeth a chymorth cyn i'r pwysau ddod yn straen.
A11	<b>Rheoli a delio â gwybodaeth a data</b>	Deall a dehongli gwybodaeth a data. Delio â gwybodaeth gyfrinachol. Deddfwriaeth Rhyddid Gwybodaeth. Deall rôl Cynghorydd fel rheolydd a thriniwr data.	Yn defnyddio a dehongli data i wneud penderfyniadau a monitro ac asesu perfformiad. Gweithredu'n gymwys del rheolydd data neu driniwr data mewn cyd-destunau gwahanol wrth weithredu ar ran y cyngor neu mewn rôl arweinyddiaeth cymuned.
A12	<b>Sgiliau TGCh</b>	Y gallu i ddefnyddio holl raglenni 'Office'. E-bost, Word, PowerPoint, Excel. Medrusrwydd mewn gweithio o bell a mynychu cyfarfodydd yn electronig. Datrys problemau TG cyffredinol.	Cynnal busnes y cyngor ac ymgysylltu â'r gymuned yn electroneg ac o bell fel dull diffyg daliad. Defnyddio dull wyneb yn wyneb lle bo'n bosibl neu'n fwy priodol.
A13	<b>Sgiliau cyfryngau cymdeithasol</b>	Y gallu i ddefnyddio Cyfryngau Cymdeithasol trwy lwyfannau ac apiau gwahanol. Cydnabod pa gynnwys sy'n briodol. Polisi Defnyddio Cyfryngau Cymdeithasol y Cyngor. Canllawiau gan dimoedd cyfathrebu'r Cyngor.	Yn cynnal presenoldeb effeithiol, cadarnhaol a moesegol ar-lein yn unol â pholisi Cyfryngau Cymdeithasol y Cyngor.
A14	<b>Paratoi a chyfranogi mewn cyfarfodydd</b>	Cyfarfodydd aml-leoliad, o bell, hybrid neu wyneb yn wyneb. Rheolau Sefydlog, protocolau cyfarfodydd a chwarteisi, rheolau trafodaethau. Siarad cyhoeddus, trafod a gofyn cwestiynau.	Cyfranogi yn effeithiol mewn cyfarfodydd ffurfiol ac anffurfiol, o bell ac wyneb yn wyneb. Paratoi yn effeithiol ar gyfer cyfarfodydd trwy ddarllen adroddiadau a dadansoddi data. Cyflawni ymchwil bersonol a chymryd rhan mewn unrhyw

			cyfarfodydd paratoadol. Cyfrannu tuag at ganlyniadau cyfarfodydd cadarnhaol trwy geisio penderfyniadau neu weithrediadau. Cyfrannu'n effeithiol tuag at gyfarfodydd trwy wneud pwyntiau yn eglur a chlir. Parhau i ganolbwyntio ar y busnes dan sylw. Deall a defnyddio 'rheolau' cyfarfod. Ceisio arweiniad gan swyddogion ac Arweinyddion Grŵp cyn cyfarfodydd fel bo'n briodol.
A15	<b>Gweithio gyda'r cyfryngau</b>	Adeiladu perthnasau gyda'r Cyfryngau. Sgiliau cyfweld ar gyfer y teledu, radio, y wasg a chyfryngau ar-lein.	Yn ffynhonnell gredadwy gydnabyddedig o wybodaeth ar gyfer y Cyfryngau. Siarad yn hyderus, gydag awdurdod ac yn briodol mewn cyfweiliadau. Gwella enw da'r Cyngor wrth ymddangos ar sgrin neu mewn print.
A16	<b>Hunan-hyryddo</b>	Datblygu proffil yn y gymuned trwy weithgareddau lleol a chyfathrebu ac ymgynghori effeithiol.	Adrodd ar gyflawniadau a gweithgareddau. Yn weledol iawn yn y gymuned. Yn cynnal safon uchel o ran enw da personol ac enw da'r Cyngor.
A17	<b>Gweithio gyda swyddogion</b>	Rôl swyddogion yn gyffredinol a'r 'rheolau' sydd angen iddynt lynu atynt gan gynnwys dealltwriaeth ddyfnach o rôl yr uwch swyddogion megis y Prif Weithredwr, Yr Uwch Dîm Rheoli, Swyddog Monitro a Phenaethiaid y Gwasanaethau Cyfreithiol a Democrataidd a Chyllid. Sgiliau i weithredu fel gweithiwr corfforaethol. Deall y proses apwyntiadau a sgiliau cyfweld.	Cynnal perthnasau proffesiynol gyda swyddogion, gan gydnabod ffiniau a glynu at y Protocol Aelodau Swyddogion. Gweithredu fel aelodau effeithiol o banel penodi, gan gymhwyso AD cadarn ac egwyddorion cydraddoldeb ac amrywiaeth i wneud penodiadau.
A18	<b>Diogelwch personol</b>	Sut i ddiogelu eich hunain yn y Cyngor, yn y gymuned, wrth deithio a gartref ac ar-lein. Gan gynnwys wrth weithio ar eich pen eich hun, neu mewn gyfarfodydd gyda thrigolion.	Gweithredu er mwyn cymryd y mesurau diogelwch angenrheidiol. Ddim yn rhoi eu hunain mewn perygl. Yn gofyn am gymorth y Cyngor neu'r Heddlu lle bynnag bo hynny'n angenrheidiol.
A19	<b>Cymorth i Aelodau</b>	Y pwysigrwydd o ddysgu parhaus. Y ffynonellau a'r deunyddiau ar gyfer datblygiad proffesiynol Cyngorwyr ar gael gan y Cyngor. Cyflogau a lwfansau. Cyfleoedd rhannu swydd.	Yn chwilio'n weithredol am gyfleoedd dysgu a datblygu. Yn derbyn adolygiadau datblygu personol. Canfod anghenion datblygu a chymorth. Yn cymryd rhan

		Absenoldeb teulu.	mewn holl gyfleoedd dysgu perthnasol. Yn hawlio lwfansau a chyflogau iawn.
A20	<b>Galluedd Ariannol</b>	O ble mae cyllid y Cyngor yn dod. Cynllunio ariannol a gosod cyllideb. Sgiliau ariannol personol. Effaith Diwygio'r Gyfundrefn Les, Brexit, Caledi a Covid gan gynnwys y bobl diamddiffyn a'r rhai gyda nodweddion a ddiogelir.	Yn ymgysylltu'n effeithiol yn y broses gosod cyllideb. Yn barod i wneud penderfyniadau anodd yn seiliedig ar dystiolaeth. Yn dangos sgiliau mewn rhifedd wrth ddehongli data a gofyn cwestiynau.
A21	<b>Sgiliau rhyngpersonol</b>	Hunan-ymwybyddiaeth, a sgiliau mewn hunan-reoli, cwrteisi, parch. Deallusrwydd Emosiynol, gwranddo, trafod, rheoli gwrthdaro a sgiliau cyfryngu.	Yn gweithredu mewn modd proffesiynol a pharchus tuag at bawb ac ymhob man. Yn hunanymwybodol ac yn gallu datblygu a rheoli perthnasau o fewn a thu allan i'r Cyngor. Delio â pherthnasau a rheoli gwrthdaro yn y gymuned a'r Cyngor a rhwng y ddau.
A22	<b>Rhianta Corfforaethol</b>	Rôl a chyfrifoldebau'r Cyngorydd fel Rhiant Corfforaethol.	Yn cymryd cyfrifoldeb corfforaethol ar gyfer lles plant sy'n derbyn gofal, chwilio'n weithredol am wybodaeth am eu sefyllfa a'r cynnydd, ond peidio â dod yn rhan o waith achos unigol.
A23	<b>Cynaliadwyedd</b>	Gofynion y Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Gan gynnwys nodau ar gyfer cynaliadwyedd a'r ffyrdd o weithio i'w bodloni.	Yn cydweithio a gwneud penderfyniadau gydag eraill er mwyn sicrhau bod anghenion cenedlaethau'r dyfodol yn ogystal; â'r boblogaeth bresennol, yn cael eu hystyried. Yn ceisio atal unrhyw broblemau rhag digwydd yn y lle cyntaf.
A24	<b>Diogelu</b>	Y gofynion cyfreithiol, a'r cyfrifoldebau a roddir ar awdurdodau a chynghorwyr unigol i ddiogelu plant ac oedolion diamddiffyn sydd mewn risg o gamdriniaeth, gan gynnwys mecanweithiau adrodd.	Yn wylwadwrus, ac yn gweithredu er mwyn sicrhau bod plant ac oedolion diamddiffyn yn cael ei diogelu rhag camdriniaeth, gan wneud penderfyniadau ac adrodd am ddigwyddiadau.

### Arweinyddiaeth Leol. Ystod o sgiliau sydd eu hangen gan holl gynghorwyr yn eu rôl fel arweinwyr cymunedol

CYF.	Gofynion	Gwybodaeth a Sgiliau	Ymddygiadau Effeithiol
------	----------	----------------------	------------------------



A25	<b>Gweithio gyda'r gymuned</b>	Cysylltiadau ar gyfer arweinwyr a grwpiau cymunedol lleol. Materion a phryderon y gymuned. Cynlluniau'r Cyngor sy'n effeithio ar faterion lleol.	Yn deall anghenion y gymuned leol. Yn sicrhau bod y Cyngor yn gweithredu ar ran pobl leol. Yn cyfathrebu gyda'r gymuned, unigolion a'r Cyngor i sicrhau ymgysylltiad a dealltwriaeth holl bartion. Yn gweithio gyda'r gymuned a'r Cyngor i ddod o hyd i ddatrysiadau i broblemau lleol. Yn sicrhau cyllid ar gyfer mentrau lleol.
A26	<b>Ymgynghori ac ymgysylltu</b>	Y Ddyletswydd i Annog y Cyhoedd i Gymryd Rhan. Y Strategaeth leol i annog y cyhoedd i gymryd rhan. Dulliau gwahanol i ymgysylltu yn amrywio o gyfathrebu i gyd-gynhyrchu fel y nodir yn egwyddorion ymgysylltu cenedlaethol Cymru <a href="http://www.participationcymru.org.uk/national-principles">http://www.participationcymru.org.uk/national-principles</a>	Dangos canlyniadau cadarnhaol yn sgil eu hymgysylltiad effeithiol. Yn defnyddio ystod o adnoddau cyfathrebu ac ymgynghori gan gynnwys y cyfryngau cymdeithasol i ddeall anghenion a safbwyntiau'r gymuned. Yn gweithio o fewn egwyddorion cenedlaethol ar gyfer ymgysylltu.
A27	<b>Y Sector Gwirfoddol</b>	Rôl, cyfrifoldebau, gwasanaethau a ddarperir a chysylltiadau ar gyfer y sector gwirfoddol yn yr ardal.	Yn gweithio gyda sefydliadau'r sector gwirfoddol. Yn cyfeirio pobl tuag at asiantaethau gwirfoddol a all eu helpu nhw.
A28	<b>Gweithio gyda chynghorau cymuned a thref</b>	Cyfrifoldebau'r Cynghorau Cymuned a Thref, rôl eu haelodau, cysylltiadau ar gyfer y Clercod a'u rhaglenni gwaith i'r dyfodol. Gwasanaethau sydd wedi'u trosglwyddo neu a fydd yn cael eu trosglwyddo i gynghorau cymuned.	Yn gweithio gyda chynghorau cymuned i gyflawni canlyniadau ar gyfer y gymuned. Yn meithrin perthnasau cadarnhaol a chyfathrebu gweithredol gydag aelodau o'r Cyngor Cymuned a'r Clerc.

### Gwaith achos ar ran y cyhoedd

CYF.	Gofynion	Gwybodaeth a Sgiliau	Ymddygiadau Effeithiol
A29	<b>Bod yn hygyrch i'r cyhoedd</b>	Dealltwriaeth a gallu i drefnu a rhoi gwybod am gyfleoedd i drafod gwaith achos gyda'r cyhoedd.	Sicrhau eu bod ar gael trwy'r ffyrdd mwyaf defnyddiol i gysylltu gyda'r nifer fwyaf o bobl. Defnyddio sesiynau galw heibio, sesiynau ar y stryd, lleoliadau anffurfiol a'r cyfryngau cymdeithasol fel bo'n briodol. Cymryd camau i sicrhau diogelwch personol. Gwneud addewidion os oes sicrwydd y gallent gael eu cyflawni yn unig.

A30	<b>Rheoli gwaith achos</b>	Argaeledd a defnydd o dechnegau a meddalwedd rheoli achos. Gall y swyddogion helpu. Gweithdrefnau'r Cyngor i gefnogi Aelodau gyda gwaith achos.	Yn ymateb yn brydlon i geisiadau am gymorth. Rhoi gwybod i'r bobl rydych yn gweithio ar eu rhan, o'r cynnydd a wneir. Yn monitro cynnydd achosion ar ôl iddynt gael eu cyfeirio ar swyddogion neu asiantaethau eraill. Yn defnyddio'r cynlluniau atgyfeirio sefydledig o fewn y Cyngor.
A31	<b>Atgyfeirio</b>	Ffynonellau o wybodaeth a chyngor o fewn a thu allan i'r Cyngor sy'n ddefnyddiol i holl grwpiau cymunedol.	Yn gwneud cysylltiadau rhwng aelodau o'r cyhoedd a'r ffynhonnell briodol i gymorth yn y Cyngor neu yn y gymuned.

### Partneriaeth a chynrychiolaeth

CYF.	Gofynion	Gwybodaeth a Sgiliau	Ymddygiadau Effeithiol
A32	<b>Gwaith ar gyrff allanol</b>	Ym mha gapasiti caiff Aelodau eu penodi. Er enghraifft, cynrychiolydd y Cyngor, cynrychiolydd ardal leol neu fel unigolyn. Os ydych yn ymddiriedolwr. Rôl y corff allanol. Ei statws, er enghraifft cwmni, ymddiriedolaeth, elusen, cymdeithas anghorfforedig. Y berthynas rhwng y Cyngor a'r corff ac unrhyw wrthdaro buddiannau.	Yn adrodd i ac oddi wrth y Cyngor a'r corff allanol fel bo'n briodol. Cynrychioli barn y Cyngor, barn bersonol neu'r gymuned yn effeithiol ac yn briodol yn unol â'r rôl. Yn ymgysylltu mewn briffio a hyfforddiant a ddarperir gan y cyrff allanol. Yn gweithredu o fewn y Cod Ymddygiad perthnasol.
A33	<b>Gweithio fel llywodraethwr ysgol</b>	Polisi Addysg. Trefniadaeth Ysgol. Cylch gwaith llywodraethwr. Egwyddorion ymddygiad ar gyfer llywodraethwyr. Gweler hefyd <a href="#">Llywodraethiant ysgolion   Is-bwnc   LLYW.CYMRU</a>	Goruchwylio perfformiad yr ysgol. Yn herio rheolaeth yr ysgol fel cyfaill beirniadol. Cymryd rhan mewn hyfforddiant i lywodraethwyr.
A34	<b>Gweithio fel aelod o gyngor tref neu gymuned</b>	Llywodraethu Cyngor Cymuned. Rôl y cyngor cymuned a'i gyfyngiadau. Trosglwyddo asedau a gwasanaethau.	Yn cyfrannu tuag at lywodraethu cyngor cymuned neu dref. Yn gwneud cysylltiadau rhwng y Cyngor Cymuned a'r Cyngor Unedol, yn

		<p>Protocolau rhwng Cyngorau Cymuned neu Dref a Chyngorau Unedol.</p> <p>Gweler hefyd <a href="#">The Good Councillors Guide - One Voice Wales</a></p>	<p>cymryd rhan mewn hyfforddiant Cyngor Cymunedol.</p>
--	--	--	--

### Gweithio mewn amgylchedd gwleidyddol

	Gofynion	Gwybodaeth a Sgiliau	Ymddygiadau Effeithiol
A35	<b>Polisi plaid (os yn aelod o blaid)</b>	Ymwybyddiaeth o werthoedd a manifestos yn genedlaethol ac yn lleol.	Yn cydbwysio anghenion pobl leol, Plaid, Grŵp a'r Cyngor
A36	<b>Cysylltu gyda Llywodraeth y DU, Llywodraeth Cymru a'r Senedd</b>	Deall swyddogaethau'r haenau gwahanol o lywodraethau a dulliau ymgysylltu.	Yn cysylltu gydag ASau. Yn dod a materion lleol i sylw LIC lle bo'n briodol.
A37	<b>Aelodaeth Grŵp Plaid</b>	Rheolau plaid a strwythur a pholisïau grŵp etholaeth.	Gweithio'n effeithiol ac yn barchus gydag aelodau a swyddogion Grŵp Plaid.
A38	<b>Disgyblaeth Grŵp</b>	Dealltwriaeth o'r ymarweddiad a'r ymddygiad sydd ei angen gan aelod o grŵp.	Gweithio'n unol a'r safonau ymddygiad sydd eu hangen gan Arweinydd y Grŵp.

## Rhan B – yn berthnasol i'r cyngorwyr sy'n cyflawni rolau arbenigol

### Craffu

CYF.	Gofynion	Gwybodaeth a Sgiliau	Ymddygiadau Effeithiol
B1	<b>Rôl Craffu</b>	<p>Gwerth Craffu fel rhan hanfodol o lywodraethu corfforaethol y Cyngor.</p> <p>Rôl swyddogaeth Craffu i:</p> <p>Gyfrannu canlyniadau gwell – gyrru gwelliannau mewn gwasanaethau.</p> <p>Penderfyniadau gwell – sicrhau bod penderfyniadau democrataidd yn atebol, yn gynhwysol ac yn gadarn.</p> <p>Ymgysylltiad gwell – sicrhau bod y cyhoedd yn cymryd rhan mewn</p>	<p>Yn cyfrannu tuag at ddatblygiad y rhaglenni gwaith i'r dyfodol.</p> <p>Yn dewis testunau lle gall Craffu gael effaith mawr.</p> <p>Yn hyrwyddo gwaith Craffu o fewn y Cyngor.</p> <p>Yn gweithredu mewn dull amhlwyfol ac amhleidiol wrth gyflawni gwaith Craffu.</p>

		trafodaeth ddemocrataidd am y ddarpariaeth gyfredol ac yn y dyfodol o wasanaethau cyhoeddus.	
B2	<b>Adolygu a Datblygu Polisi</b>	Dealltwriaeth gyffredinol o bolisiau, cynlluniau, gwasanaethau a swyddogaethau wrth ddatblygu neu adolygu.	Yn gwneud argymhellion gwybodus, yn seiliedig ar dystiolaeth ar gyfer datblygu polisi.
B3	<b>Galw'r Weithrediaeth i gyfrif</b>	Dealltwriaeth o gylch gwaith y Weithrediaeth yn gyffredinol ac eitemau ar y Rhaglen Gwaith i'r Dyfodol. Prosesau ar gyfer herio penderfyniadau gweithredol mewn modd adeiladol a phryd a sut i ddefnyddio'r pŵer i alw penderfyniadau i mewn.	Yn monitro ac yn herio'r broses gwneud penderfyniadau'r weithrediaeth mewn modd adeiladol, er lles gorau'r gymuned.
B4	<b>Monitro Perfformiad</b>	Dehongli data, gwybodaeth ariannol. Risg, adroddiadau o archwilio, arolygon a chyrrff rheoleiddio, a gwybodaeth eraill sydd ei angen ar gyfer mesur perfformiad.	Yn nodi a herio perfformiadau gwael yn seiliedig ar dystiolaeth, i wella gwasanaethau.
B5	<b>Sgiliau Craffu Unigol</b>	Delio â data ac ymchwil. Paratoi ar gyfer cyfarfodydd a grwpiau craffu ffurfiol ac anffurfiol. Cyfrannu tuag at gwestiynu strategaethau a gofyn cwestiynau. Gwrando gweithredol.	Paratoi yn drylwyr ar gyfer bob gweithgaredd a chyfarfodydd Craffu trwy ddarllen adroddiadau, paratoi llwybrau ymholi a chyflawni ymchwil personol. Yn cyfrannu tuag at gwestiynu strategaethau a gofyn cwestiynau perthnasol ac effeithiol. Yn ceisio canlyniadau ar gyfer bob gweithgaredd Craffu.
B6	<b>Ymgysylltu â'r cyhoedd mewn Craffu</b>	Sut mae'r ddyletswydd i Annog y Cyhoedd i Gymryd Rhan mewn gwneud penderfyniadau yn cael ei gefnogi gan Graffu. Sefydliadau ac unigolion lleol priodol a all gyfrannu tuag at waith Craffu, yn arbennig y rhai sydd wedi'u heithrio yn draddodiadol.	Yn codi ymwybyddiaeth y cyhoedd o waith Craffu a rhaglenni gwaith. Yn annog y cyhoedd i ddod yn rhan o'r broses gwneud penderfyniadau a pholisi trwy Graffu.
B7	<b>Craffu ar y Cyd</b>	Craffu ar y Cyd – deall cylch gwaith a chylch gorchwyl o unrhyw bwyllgorau craffu. Craffu trefniadau ar y cyd – rôl, cyfrifoldebau ac atebolrwydd sefydliadau, partneriaethau a chyrrff rhanbarthol tu allan i'r Cyngor sy'n destun Craffu.	Yn ceisio canlyniadau o gydweithio effeithiol gydag aelodau craffu o awdurdodau, partneriaethau a sefydliadau eraill.

## Cadeirio

CYF.	Gofynion	Gwybodaeth a Sgiliau	Ymddygiadau Effeithiol
B8	<b>Arweinyddiaeth Pwyllgor</b>	Dealltwriaeth fanwl o rôl y pwyllgor a'i gwmpas. Y gallu i gysylltu â swyddogion, aelodau ac asiantaethau perthnasol. Ymrwymiad i alluogi holl aelodau pwyllgor i ddatblygu sgiliau a chymryd rhan yn effeithiol mewn cyfarfodydd.	Hyrwyddo gwaith a gwerth y pwyllgor yn y Cyngor ac yn gyhoeddus. Yn gweithio gyda'r pwyllgor tu allan i gyfarfodydd i sicrhau ei fod yn gweithio yn fwy effeithiol. Yn cyfathrebu gydag aelodau a swyddogion gyda diddordeb mewn trafodion y pwyllgor. Adeiladu perthnasau gyda Phenaethiaid Gwasanaeth / Cyfarwyddwyr perthnasol er mwyn sicrhau bod gwaith y pwyllgor yn perthnasol, llawn gwybodaeth ac yn darparu canlyniadau angenrheidiol.
B9	<b>Rheoli a datblygu rhaglen waith</b>	Y testunau o fewn cwmpas y pwyllgor a sut mae'r rhain yn rhyngweithio'n gyffredinol â pholisïau'r cyngor a rolau pwyllgorau eraill. Unrhyw flaenoriaethau'r Cyngor a chymuned a ddylai lywio'r rhaglen waith.	Yn gweithio gyda swyddogion ac aelodau pwyllgor i ddatblygu'r cynllun gwaith. Yn sicrhau bod y rhaglen waith yn ystyried y Cynllun Gwaith Gweithredol, risgiau i'r Cyngor, rhaglenni pwyllgor eraill, polisiau a chynlluniau cenedlaethol, rhanbarthol a lleol, ac anghenion y gymuned am wasanaethau. Sicrhau bod y pwyllgor yn defnyddio'r adroddiadau o archwilio, a chyrrff rheoleiddio.
B10	<b>Rheoli a pharatoi cyfarfod</b>	Rheoli cyfarfod mewn amrywiaeth o leoliadau a gan ddefnyddio sianeli gwahanol ar gyfer cyfarfodydd wyneb yn wyneb, hybrid ac o bell. Darlledu. Protocolau cyfarfod a rheolau'r drafodaeth. Rheoli'r rhaglen gan gynnwys cyfraniadau ac amser teg. Cyfranogiad y cyhoedd a'r wasg.	Y Cadeirydd yn gweithredu'n glir a gydag awdurdod er mwyn gorfodi rheolau'r cyfarfod ac annog cyfranogiad teg wedi'i ffocysu. Rheoli'r rhaglen drwy gyflwyno eitemau, crynhoi'r drafodaeth, canolbwyntio ar ganlyniadau a chyfyngu cyfraniadau nad ydynt yn cyfrannu tuag y canlyniadau. Yn sicrhau bod y cyhoedd yn teimlo'n groesawgar, yn deall pwrpas y

			cyfarfod a sut y gallent gyfrannu.
B11	<b>Cymorth Pwyllgor</b>	Y cymorth, lefel briodol ac amrywiaeth y wybodaeth ac arian mae'r pwyllgor ei angen i weithredu'n effeithiol.	Yn trafod a sicrhau'r cymorth sydd ei angen gan y pwyllgor.

### Gwasanaethu ar bwllgorau statudol/rheoleiddio

CYF.	Gofynion	Gwybodaeth a Sgiliau	Ymddygiadau Effeithiol
B12	<b>Cynllunio</b>	Rôl statudol y pwyllgor. Cyfraith cyffredinol hawliau tramwy a chynllunio. Sut i gymhwyso'r Cod Ymddygiad i faterion cynllunio. Datgan cysylltiad mewn Cynllunio. Cynllunio Datblygiadau Lleol. Rheoli Datblygu Egwyddorion a deddfwriaethau Datblygu Cynaliadwy gan gynnwys ystyriaethau amgylcheddol, lles, cenedlaethau'r dyfodol a dylunio. Rolau Llywodraeth Cymru ac Awdurdodau Lleol. Asesiad o'r effaith amgylcheddol mewn cyd-destun cynllunio.	Yn dangos gwrthrychedd wrth wneud penderfyniadau annibynnol yn seiliedig ar dystiolaeth a chyfrifoldeb cyfreithiol a roddir ar bwllgorau sy'n gweithredu mewn rôl lled farnwrol. Yn glynu'n glir i'r Cod Ymddygiad. Yn ceisio cyngor swyddog proffesiynol, datblygiad personol neu friffio cyn gwneud penderfyniadau.
B13	<b>Llywodraethu ac Archwilio</b>	Rôl statudol y pwyllgor. Rheoli perfformiad a llywodraethu effeithiol. Fframweithiau adrodd ar berfformiad y Cyngor a chenedlaethol. Delio â chwynion o fewn y Cyngor. Craffu ar berfformiad ariannol. Rheoli Risg a'r Strategaeth Rheoli Risg lleol. Trefniadau archwilio mewnol ac allanol y Datganiad Llywodraethu Blynyddol. Rolau pwyllgorau Craffu ac Archwilio.	
B14	<b>Trwyddedu</b>	Rheoliadau Trwyddedu a Pholis Trwyddedu. Polisiau lleol sy'n effeithio ar yr ardal, megis y Cynllun Cymunedol ac ystyriaethau ehangach o ran cynaliadwyedd.	
B15	<b>Gwasanaethau Democraidaidd</b>	Gofynion deddfwriaethol ar gyfer y Pwyllgor gwasanaethau	

		democrataidd. Gofynion lleol a chenedlaethol ar gyfer cefnogaeth a datblygiad i aelodau. Rôl Pennaeth y Gwasanaethau Democrataidd/Swyddog Monitro (os yw ar wahân). Cydweithio a rôl yr Aelod Arweiniol/Cefnogwr cefnogi a datblygu aelodau. Amrywiaeth mewn Democratiaeth.	
B16	<b>Safonau</b>	Y gyfraith a chyfansoddiad mewn perthynas ag ymddygiad. Protocolau penderfyniadau lleol. Anghenion y Cyngor Sir a'r Cynghorau Tref a Chymuned mewn perthynas â Chod Ymddygiad. <a href="#">Ymddygiad yr Aelod, delio gydag adroddiadau gan Arweinwyr Grŵp ac adrodd blynyddol.</a>	

### Aelodau gweithredol

CYF.	Gofynion	Gwybodaeth a Sgiliau	Ymddygiadau Effeithiol
B17	<b>Cydgryfrifoldeb</b>	Datblygu gweledigaeth ar y cyd ar gyfer y Cyngor. Y rôl weithredol i alluogi'r cyhoedd i gymryd rhan o fewn y Strategaeth Annog y Cyhoedd i Gymryd Rhan. Gwybodaeth, arferion da a chasglu a delio â thystiolaeth. Gwneud penderfyniadau ar y cyd. Blaenoriaethu materion sydd bwysicaf i'r Awdurdod. Gweithio gydag awdurdodau ac asiantaethau eraill i ddiogelu gwasanaethau ar gyfer y Cyngor. Gweithio'n effeithiol ac yn adeiladol gyda'r uwch dîm rheoli a'r Prif Weithredwr.	Cydweithio i ddatblygu gweledigaeth ar gyfer y Cyngor. Sicrhau cyfranogiad y cyhoedd yn y broses gwneud penderfyniadau. Gwneud penderfyniadau strategol effeithiol. Sicrhau'r perfformiad gorau bosibl i'r Cyngor. Arwain a galluogi perfformiad y Prif Weithredwr a'r Uwch Dîm Rheoli.
B18	<b>Arweinydd Portffolio</b>	Gwybodaeth drylwyr o bolisi lleol a chenedlaethol yn ymwneud â'r meysydd gwasanaeth perthnasol. Cydweithio'n effeithiol ac yn barchus gyda'r swyddogion arweiniol a'r cadeiryddion craffu perthnasol. Datblygu gweledigaeth ar gyfer y portffolio. Sefydlu gwaith y portffolio gyda'r rhaglen weithredol ehangach. Sgiliau cyfryngau lefel uchel.	Yn darparu cyfeiriad gwleidyddol i swyddogion yn y maes portffolio. Yn atebol yn gyhoeddus am gyfathrebu, polisi a pherfformiad y maes portffolio. Gweithio gyda swyddogion i ystyried materion, blaenoriaethau a gwneud penderfyniadau. Cynrychioli'r Cyngor yn y cyfryngau.

B19	<b>Gweithio gyda Chraffu</b>	Gwerthfawrogi a gweithio'n adeiladol gyda Craffu, er mwyn sicrhau bod y weithrediaeth yn atebol am benderfyniadau ac yn cymryd ac adolygu penderfyniadau sydd wedi cael eu craffu'n drylwyr.	Ceisio a gwerthfawrogi mewnbwn Craffu i ddatblygu polisi a monitro perfformiad.
B20	<b>Cyfrifoldebau Dirprwyedig</b>	Y cynllun dirprwyo a'r broses o gymryd cyfrifoldeb am benderfyniadau o dan y cynllun.	Gwneud penderfyniadau ar ôl ymchwil ac ymgynghoriad priodol.

### Arweinyddiaeth y Cyngor

CYF.	Gofynion	Gwybodaeth a Sgiliau	Ymddygiadau Effeithiol
B21	<b>Hyrwyddo a rheoli enw da'r Cyngor</b>	Gweithredu fel llysgennad ar gyfer yr Awdurdod Lleol.	Cynrychioli'r Cyngor yn effeithiol, gan sicrhau bod y wybodaeth am y Cyngor a'i wasanaethau a'i drigolion yn cael ei gyfathrebu'n gadarnhaol gyda dilysrwydd ac uniondeb.
B22	<b>Arwain y weledigaeth ar gyfer yr ardal.</b>	Datblygu gweledigaeth ar gyfer ardal y Cyngor neu'r rhanbarth ehangach.	Cydweithio gyda'r gymuned, aelodau, swyddogion a phleidiau gwleidyddol (os yn aelod) i greu a chyfathrebu gweledigaeth a rennir ar gyfer yr ardal.
B23	<b>Arwain y Cyngor</b>	Datblygu gweledigaeth trwy waith, diwylliant a chanlyniadau'r Cyngor. Uwch Llywodraethu Corfforaethol	Cydweithio gyda'r gymuned, aelodau, swyddogion a phleidiau gwleidyddol (os yn aelod) i greu a chyfathrebu gweledigaeth a rennir ar gyfer y Cyngor. Goruchwyllo darpariaeth llywodraethu corfforaethol effeithiol yn y Cyngor.
B24	<b>Perthnasau gyda'r Prif Weithredwr a'r Uwch Dîm Rheoli</b>	Adeiladu perthynas a chyfathrebu uwch. Dealltwriaeth ac empathi ar gyfer gwaith y Prif Weithredwr a'r Uwch Swyddogion. Rheoli perfformiad a gwerthusiad yr uwch swyddogion.	Cyfarfod a chyfathrebu'n agored ac yn rheolaidd. Gwneud disgwyliadau'n glir a darparu arweinyddiaeth wleidyddol. Cyflawni adolygiadau perfformiad gydag uwch swyddogion fel bo'n briodol.

### Arweinyddiaeth Sifil

CYF.	Gofynion	Gwybodaeth a Sgiliau	Ymddygiadau Effeithiol
------	----------	----------------------	------------------------



B25	<b>Cadeirio'r Cyngor Llawn</b>	Sgiliau cadeirio uwch. Dealltwriaeth manwl o reolau sefydlog a rheolau ymgysylltu. Cyfarfodydd o bell, hybrid a wyneb yn wyneb. Sgiliau darlledu cyfarfod.	Cadeirio cyfarfodydd y Cyngor Llawn yn effeithiol ac yn hyderus trwy amrywiaeth o sianeli. Yn gosod y safonau a disgwyliadau ar gyfer ymddygiad priodol.
B26	<b>Cynrychioli'r Cyngor mewn gweithgarwch sifil</b>	Tact a diplomyddiaeth. Sgiliau siarad cyhoeddus uwch Adeiladu perthynas.	Dangos lefel uchel o gyfathrebu rhyngpersonol, a sgiliau cymdeithasol, priodol i'r cyd-destun.